

Duitsland van alle kanten belicht

Verslag De Staat van Duitsland

Achtergrond - 7 juni 2016 - Auteur: Wiebke Pittlik

Van de Berlijnse museumwereld tot de wijze waarop Duitse media met Pegida omgaan, en van de vluchtelingenopvang tot de Nederlands-Duitse betrekkingen; tijdens de Staat van Duitsland lieten 13 sprekers hun licht schijnen over de Duitse situatie op hun vakgebied. Het Duitsland Instituut vierde met de bijeenkomst op 3 juni in het West-Indisch Huis in Amsterdam haar twintigjarig bestaan.

“Het bestuderen van Duitsland is het bestuderen van een *moving target*”, betoogde DIA-directeur Ton Nijhuis in zijn toespraak. “De eerste tien jaar van het bestaan van het DIA werd Duitsland veelal gezien als de zieke man van Europa, nu als economisch *powerhouse*. Een jaar geleden was Merkel nog de ongenaakbare leider van Europa, nu wordt ze in de media vaak al afgeschreven.”

Nijhuis ging uitgebreid in op de buitenlandse politiek van Duitsland, en op hoe Duitsland door andere landen wordt gezien. Daarbij constateerde hij ook “een diepe kloof tussen het zelfbeeld van Duitsland als een *Zivilmacht*, als een idealistisch land dat zich internationaal vooral wil inzetten voor mensenrechten en democratie, en de dagelijkse praktijk van een sterk economisch gemotiveerde politiek.” Duitsland stelde zich in het verleden vaak ten dienste van het collectief, bewust van de angst voor een te sterk Duitsland. Het heeft zich mede daardoor ontwikkeld van een “verwoest en gehaat land tot een welvarende en gerespecteerde staat.”

En nu is het aan Duitsland om in Europa het voortouw te nemen. “Waarom Duitsland? Omdat het het economisch hart van Europa is, en ook omdat de andere landen het laten afweten.” Een kanttekening maakte Nijhuis daarbij wel: Duitsland verplaatst zich soms onvoldoende in de andere lidstaten en neemt de eigen wensvoorstellingen over Europa als uitgangspunt. Het moet rekening houden met andere landen die vaak lichtere vormen van integratie voorstaan. “En juist omdat Duitsland in de toekomst de centrale rol in Europa zal spelen, is het van essentieel belang de ontwikkelingen in het land nauwgezet te volgen.”

Lees verder onder de video

Cultuur

Na de lezing van Nijhuis konden de 160 bezoekers kiezen uit verschillende themasessies. Theaterregisseur Johan Simons, die veel in Duitsland werkt, hield zijn gehoor voor dat de Duitse theatercultuur veel meer politieke steun geniet. Zijn benoeming als intendant van de Münchner Kammerspiele in 2010 en binnenkort in Bochum is een politieke beslissing. “Omdat het een politieke benoeming is, moet de lokale politiek ook zorgen dat het geld er is, dus dat is een enorme stok achter de deur die je in Nederland niet hebt”, zei hij in gesprek met hoogleraar theaterwetenschap Kati Röttger.

Ook inhoudelijk zijn er verschillen tussen het Duitse en het Nederlandse theater: “Het Duitse theater gaat vaak over structuren die niet kloppen, dat is minder persoonlijk. In Nederland worden thema’s vaak gekoppeld aan een persoonlijke geschiedenis. In Duitsland is die koppeling pas in tweede instantie. Dat is het grote verschil tussen beide theaters.”

Ook Paul Spies, tot voor kort directeur van het Amsterdam Museum en nu de man die de Berlijnse stadsmusea nieuw leven moet inblazen, heeft ervaren hoeveel aandacht de politiek in Duitsland heeft voor cultuurbeleid. Het heeft er alle schijn van dat hij in de arm is genomen om de vastgeroeste structuren op te schudden.

Spies heeft zich in Berlijn verbaasd over de verouderde museale concepten. De tien jaar oude vaste expositie in het Deutsches Historisches Museum, een van de belangrijkste musea van Berlijn, noemde hij tijdens zijn podiumgesprek “naar hedendaagse museale maatstaven bespottelijk”. Wat hem in positieve zin opvalt, is dat het stadsbestuur veel waarde aan cultuur hecht en er ook de portemonnee voor trekt.

Vluchtelingenopvang

Journaliste Dieuwke van Ooij, Duitsland-specialist bij Nieuwsuur, deelde haar ervaringen met de Duitse vluchtelingen crisis. Ze voerde een podiumgesprek met de Syrische vluchteling Alaa Darwish, die in Berlijn actief is als vrijwilliger, onder meer bij het centrale aanmeldcentrum LaGeSo. Ze ontmoette hem toen ze daar een reportage maakte en hij kwam speciaal voor deze bijeenkomst naar Amsterdam. Darwish beschreef de administratieve chaos bij de autoriteiten, die alles nog op papier doen. Dat was hem tegengevallen van zo’n ontwikkeld land. “Waar zijn de computers?”

Darwish schetste een somber beeld van de situatie in de asielopvang. Hij riep de Duitse beleidsmakers op tot daadkracht en pragmatisme. Zoals hij zich vrijwillig inzet om nieuwkomers wegwijs te maken, kunnen ook andere vluchtelingen een bijdrage leveren. “Laat ze desnoods dozen sjouwen bij een lokaal bedrijf, maar zorg dat ze iets te doen hebben.” De opvang in grote centra, waar niks te doen is en geen contact met Duitsers ontstaat, is volgens Darwish een grote fout. Dat leidt tot frustratie en radicalisering, waarschuwt hij. “De ideologie van IS is een virus dat wil zich uitbreiden. Is een groep gezond, krijgt het virus geen kans, maar als een groep zwak is, bezwijkt hij.”

Darwish, die op een studentenvisum naar Duitsland is gekomen, spreekt overigens na ruim een jaar al aardig Duits en heeft sinds kort een baan. Zijn broer had minder geluk. Die nam de Balkanroute en woont nu al maanden in een opvangcentrum. “Hij heeft nog geen Duitse les gehad, geen integratiecursus, niks. Hoe moet hij straks aan de eis kunnen voldoen om Duits te spreken?”

Populisme

Een ander thema dat in verschillende sessies de revue passeerde, is de opkomst van populistische bewegingen als AfD en Pegida. Journalisten Wouter Meijer en Annette Birschel gingen in op de rol die de media spelen. Duitse media hebben een andere taakopvatting dan de Nederlandse volgens Meijer, die als NOS-correspondent in Berlijn heeft geleefd. “Ze willen het populisme bestrijden en de democratie beschermen.” Dat zorgt dat voor bepaalde standpunten geen ruimte is en journalisten zich wel erg politiek correct opstellen.

De Duitse Birschel is juist vol lof over haar Duitse collega's, die veel scherper op de feiten gericht zouden zijn. Nederlandse journalisten verwijt ze te laks om te gaan met feiten en makkelijke ‘emotie-journalistiek’ te bedrijven.

UvA-politicoloog Wouter van der Brug vergeleek het populisme in Duitsland en Nederland en sprak met DIA-directeur Ton Nijhuis over de crisis van de volkspartijen.

Nederland-Duitsland

De onderlinge betrekkingen tussen Nederland en Duitsland kwamen aan bod tijdens twee sessies. Hoogleraar economie Kees van Paridon gaf een informatief college over de economische samenwerking tussen beide landen. Hij benadrukte dat kennis van de Duitse taal en van de politiek en cultuur belangrijk is voor de Nederlands-Duitse economische betrekkingen.

Friso Wielenga, directeur van het Zentrum für Niederlande-Studien in Münster, gaf zijn visie op de verhouding tussen Nederland en Duitsland. Nederland voelde zich na de oorlog moreel verheven boven het grote buurland. Dat veranderde in de jaren negentig, volgens Wielenga mede door de gebeurtenissen in Srebrenica. Jacco Pekelder, historicus aan de Universiteit Utrecht, vraagt zich af of de problemen tussen beide landen niet wat overschat zijn. De ondergrond van de betrekkingen was volgens hem altijd goed.

Merkel

Hoezeer de vluchtelingencrisis, de Europese crisis en de opkomst van het populisme de toestand in de Duitse politiek ook op z'n kop hebben gezet, een constante factor is en blijft kanselier Merkel, voorspelde Ralph Bollmann, journalist bij de Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung. Bollmann werkt aan een biografie over de vrouw die deze week al voor de zesde keer tot machtigste vrouw van de wereld werd uitgeroepen.

Bollmann stelde dat Merkels handelen in de vluchtelingencrisis vaak verkeerd wordt geduid. "Mensen vonden haar '*Wir schaffen das*' atypisch en emotioneel en niet in lijn met haar gebruikelijke pragmatische calculatie." Volgens Bollmann was deze beslissing helemaal niet zo atypisch, gezien de situatie op dat moment: het nieuwe hulppakket voor Griekenland had Duitslands reputatie geen goed gedaan, er was extreem-rechts geweld en de open grenzen in de EU waren in gevaar. "Het was een Europapolitieke beslissing. Merkel wilde niet dat Duitsland het land zou zijn dat het

Schengen-akkoord had opgeblazen."

Dit Europapolitieke argument hield ze voor zich omdat het niet populair is, meent Bollmann. Ze noemde het wel, maar benadrukte toch vooral het humanitaire aspect. Ook dat was berekenend: In Duitsland was de overheersende stemming die van de *Willkommenskultur*, ook binnen haar eigen partij, merkte Bollmann op de verschillende partijbijeenkomsten die hij afgelopen najaar bijwoonde. "Ze is

dus pragmaticus gebleven."

Bollmann schat in dat Merkel zich in 2017 opnieuw kandidaat stelt voor het kanselierschap. "Er is binnen de CDU geen alternatief." En als ze kandidaat is, zal ze de verkiezingen ook winnen. En onverstoorbaar knokken voor de Europese zaak.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/16871/duitsland-van-alle-kanten-belicht>